

ОДЗИВИ ЧИТАЛАЦА

Потпуковник БОГДАН БАСАРИЋ

КАДА ОТВАРАТИ ВАТРУ У МАНЕВАРСКОЈ ОДБРАНИ

У чланку: „Извођење маневарске одбране“, који је објављен у „Војном делу“ бр. 3/1951 године, писци најпре истичу важност коришћења сопствених ратних искустава, затим подвлаче неопходност да се тим искуствима „пронађе одговарајуће место“ и перспектива будуће примене. Потпуно се слажемо са таквим схватањем и закључком. Ако будемо тако радили, наине, ако успемо да нашим искуствима заиста пронађемо одговарајуће место, па их пропустимо кроз упоредну анализу правилских одредаба и искустава других армија, онда ћемо сигурно и без тешкоћа одговорити на сва питања која су постављена у чланку. Тада сигурно не бисмо дошли у ситуацију у коју су дошли писци чланка по питању: да ли у маневарској одбрани треба да се „артиљериска, минобацачка и митраљеска ватра отвара са највећих отстојања...“ или пак, са блиских отстојања. После анализе правилских одредаба и сопствених искустава, која по нашем мишљењу у тој анализи нису добила „одговарајуће место“, писци долазе до закључка да је „на ово питање тешко одговорити...“

У даљем излагању задржаћемо се само на овом питању, тј. када треба отворити ватру у маневарској одбрани. При томе ћемо поћи од исте основе коју су поставили писци чланка, наине, од начела које је изложено у тачки 535 Ратне службе, а које гласи: „Артиљериска, минобацачка и митраљеска ватра отвара се са највећих отстојања... Према степену непријатељског приближавања одбрана уводи у борбу сва своја средства...“

Али, пре но што пређемо на анализу овог начела и концепције писаца о могућности сачекивања непријатеља на најближим отстојањима, нужно је да имамо пред собом јасну претставу о томе на којој тактичкој основи дискутујемо. Пошто је овде реч о Ратној служби, онда морамо претпоставити да се ради бар о маневарској одбрани стрељачке дивизије, организоване по групном систему, на фронту 25 до 35 км, која ће некада бити ојачана и армиском артиљеријом. А на страни непријатеља морамо претпоставити знатно надмоћније снаге и технику, тј. најмање једну армију од неколико дивизија, са јаким тенковским и механизованим јединицама.

Да ли је могуће да толика снага, као што је стрељачка дивизија, може тако добро да се маскира и прикрије и поред свих мера и начина непријатељског извиђања и обавештавања, да јој непријатељске снаге јачине армије приђу на отстојање од 50 до 100 метара, да би се тек онда отворила изне-

надна најјача ватра и прешло у противнапад свим снагама? Очигледно је да се тако нешто граничи са немогућношћу. Међутим, таква тактика одговарала је мањим партизанским одредима; она је била корисна и успешна чак и онда када је непријатељ био знатно надмоћнији, али само дотле док је имала карактер препада, са брзим извлачењем на нови положај. Али, ако би се наше снаге у таквим случајевима јаче ангажовале да би борбом под оваквим околностима добиле у времену, оне би могле извршити овакав задатак само уз највеће губитке. Што су наше јединице успевале да развију и многобројне непријатељске снаге, то, по нашем мишљењу, не треба приписивати толико изненађењу, колико моралним квалитетима једне и друге стране.

Тактика наших јединица, тј. да се прикривањем и маскирањем чувају од непотребних губитака од непријатељске артиљерије, чак и у маневарској одбрани, била је правилна пошто нису имале сопствене артиљерије. Да су отварале ватру расположивим средствима — понеким минобацачем или митраљезом — оне би само откриле своје положаје и означиле циљеве непријатељској артиљерији, а непријатеља не би натерале на раније развијање нити би му нанеле осетније губитке. У таквим условима било је боље да се непријатељ пусти да приђе на 50 до 100 метара, тако да у блиској борби не може искористити своја најефикаснија ватрена средства. Несумњиво је да су смели и одлучни противнапади браниоца у таквим околностима били веома ефикасни и успешни. Међутим, као што смо то већ истакли, против солидног нападача такви подухвати браниоца претстављају само препаде и ништа више.

Писци кажу да би било погрешно отварати ватру са већих отстојања чак и под условом да се располагало и „са довољно средстава за контрабатирање“, и даље тврде да се на пракси показало да је непријатељ увек трпео мање губитака и да је брже продирао у дубину одбране, када је отварана ватра са већих отстојања. Међутим, по нашем мишљењу, та је тврдња заснована једино на специфичним околностима извесне одређене ситуације и материјалних чинилаца. Писци просто тврде да је непријатељ имао мање губитке и брже продирао када је на њега отварана ватра са већих отстојања, али при томе не дају податке, да ли се у тим случајевима располагало са довољно ватрених средстава (артиљерије, минобацача, митраљеза), да ли су та средства правилно коришћена и да ли су искоришћена не само за контрабатирање, него и за тучење непријатељских групација са циљем да се принуде на раније развијање. Очигледно је да се и не може очекивати, да непријатељ трпи осетније губитке и да његово наступање буде успорено ако нису задовољени напред наведени услови.

Ако пак посматрамо стрељачку дивизију у маневарској одбрани, са одговарајућим ватреним средствима и поставимо јој задатак да својом артиљеријом, минобацачима и митраљезима отвори ватру са највећих отстојања са циљем да нанесе непријатељу што више губитака и да га натера да се раније развије, онда ће она, по нашем мишљењу, постићи позитивне резултате. То је разумљиво, јер ће на тим већим отстојањима (где се непријатељ креће прикупљеније, у колонама и растреситим стројевима) бити рентабилних циљева, тако да ће се постићи не само већи губици код непријатеља, него и његово раније развијање ради предузимања систематског напада. Ако сада имамо у виду тежњу, изражену у правилима, да се једном започето дејство

артиљерије са највећих отстојања постепено допуњава и преноси на минобацаче, митраљезе и на сва остала ватрена средства, онда је несумњиво да ће непријатељ бити стално изложен нашој ватри, уништаван и успораван у свом наступању. Према томе, по нашем мишљењу, много је боље применити метод отварања ватре са највећих него са блиских отстојања.

Ни примери из наших борби на Мањачи 1942 године, у Четвртој и Шестој офанзиви, када је непријатељ главним снагама наступао у развијеном борбеном поретку, не потврђују поставку писаца да у маневарској одбрани треба отварати ватру са блиских отстојања. По нашем мишљењу, непријатељ је тако наступао с обзиром на циљ који је себи био поставио, а и „због тактике вођења одбранбених борби наших јединица, које су примењивале најразличитије форме дејства“, а не само због отварања ватре наших снага на блиским отстојањима. Кад би само то био разлог, онда би била добра таква непријатељска тактика, јер је он био бројно и технички знатно надмоћнији. Међутим, тактика наших јединица да отварају ватру са блиских отстојања била је правилна с обзиром на циљ и задатке који су им били постављени, као и на специфичне услове у датим ситуацијама и у склопу целокупне тактике наших јединица, које су примењивале најразноврсније форме дејства. Да су били друкчији услови и да је непријатељ себи поставио неки други циљ дејства, вероватно је да не би наступао развијеним борбеним поретком, нити би био оправдан метод отварања ватре на њега са блиских отстојања. То значи да не би било правилно да регуларне здружене јединице у маневарској одбрани — која има циљ да борбом на појединим линијама створи потребно време главним снагама, да непријатељу нанесе губитке и сачува своје снаге — механички примењују оне методе које су биле целисходне у друкчијим условима. Треба имати у виду да ће непријатељ користити све видове извиђања да би открио наше снаге и предузети све мере обезбеђења да би отклонио изненађење својих снага, како не би упао у клопку наших главних снага. Поред тога и ми сами не смемо дозволити знатно надмоћнијем непријатељу да нам главним снагама приђе на блиско отстојање, јер не би били у стању да постигнемо циљ који нам је постављен. Међутим, ми не оспоравамо да ће поједини делови у претпољу, као и у динамици саме борбе, врло често и са успехом примењивати изненадно отварање ватре са блиских отстојања.

Писци не верују да ће нападач имати више губитака ако га бранилац почне тући чим уђе у зону дејства његових оруђа са најдужим путањама, па то дејство продужава увођењем све нових и нових ватрених средстава, све док не приђе на блиско отстојање где га може тући најјачом ватром свих оруђа, иако је то јасно не само по законима вероватноће, већ и према ратним искуствима. Они се чак позивају и на чињеницу да би бранилац био изложен губицима ако би почео да отвара ватру са већих отстојања. То је неоспорно. Али се треба питати колики би тек били губици, ако би надмоћнији непријатељ после првог изненађења и упадања у блиску браниочеву ватру, успео да јаче ангажује тога браниоца тако да му не дозволи извлачење и да га доведе до уништења. Слажемо се са писцима само у томе, да је штетност отварања ватре са већих отстојања толико јасно изражена у борбама наших јединица због тога што нисмо имали довољно тешких ватрених средстава.

Сада се поставља питање: да ли ћемо добити више времена ако отварамо ватру са већих или са ближних отстојања? Писци признају да се при

отварању ватре са већих отстојања непријатељ приморава да се развије на већем удаљењу од предњег краја наше одбране и да врши извесну припрему напада. Са том констатацијом се не слажемо утолико што сматрамо да се нападач не приморава да врши само „извесну припрему напада“, већ, напротив, толику припрему која ће му омогућити да предузме организовани напад на непријатеља који је организовао одбрану групног система. Уосталом, кад бисмо и ми тако радили, зашто онда да и непријатељу не дозволимо рационалан, методичан систем рада? Писци даље тврде да смо, и поред добитка у времену, ипак, на губитку у томе „што непријатељ организованије наступа, тако да му је у већини случајева потребно мање времена за припрему напада после неуспелог покушаја за пробијање наших линија из покрета...“ Ми се са таквим схватањем не можемо сложити, јер нам изгледа нелогично да ће непријатељу бити потребно мање времена за припрему ако није успео са покушајем да пробије наше линије из покрета и ради тога мора да наступа организованије. Нама изгледа да је баш обротно. Међутим, у правилским одредбама провејава тежња да се чак и претходнице непријатељских снага задрже на већем отстојању, да им се онемогући прилазак нашем предњем крају ради покушаја пробоја из покрета и да се непријатељ принуди да одмах развија главне снаге. Ако се у томе успе, онда ће непријатељ бити принуђен да утроши време за припрему организованог напада, а томе баш и тежимо. Писци чак дозвољавају могућност да се при отварању ватре са највећих отстојања „може десити, с обзиром на надмоћност непријатељских снага, да успе из покрета да збаци наше снаге са дате линије“. То се свакако може десити ако је непријатељ енергичан, ако напада јаким тенковским снагама и уопште ако је знатно надмоћнији. Међутим, то ће му поћи за руком првенствено због несразмере у снагама у његову корист, а не због тога што смо отварали ватру са највећих отстојања, и непрекидно на њега дејствовали док нам није пришао на блиско отстојање, уместо да смо чекали да некажњено приђе на блиско отстојање, па да га тек онда тучемо ватром.

Слажемо се са писцима да ће се непријатељ натерати на развијање и припрему напада и онда ако бранилац отвори ватру и са блиских отстојања, али се не слажемо са њиховим схватањем да ће нападач почети развијање тек можда на 200 метара испред нашег предњег краја, тј. онда када бранилац отвори најјачу ватру на њега из свих својих оруђа. Не можемо рачунати на таквог непријатеља који ће наступати без извиђачких органа и обезбеђења и налетети главним снагама на нашу притајену одбрану. За нас је логично да нападач, ако већ наиђе на одбрану организовану по узору писаца, може налетети са извиђачким, па чак и обезбеђујућим деловима. Али ту престаје изненађење за главне снаге, које могу извршити снажан напад из покрета, након најкраће припреме, збацити наше снаге са дате линије и предузети гоњење, док их не униште. Према томе, нама изгледа да се не може добити више времена ако се ватра отвара само са блиских отстојања.

Иако овде нису ни приближно исцрпљени сви разлози који оправдавају наше закључке, задржаћемо се још само на неким психолошким моментима и код нападача и код браниоца, који такође говоре против схватања писаца по овом питању. Узмимо баш оне примере из рата, који се наводе у чланку, наиме, када су наше јединице пуштале непријатеља да приђе на блиско отсто-

јање. Непријатељ је нашом неочекиваном и јаком ватром био изненађен и имао је велике губитке. А шта је после тога наступало? Потпуно изненађен непријатељ, као и онај слабијег морала, био је заокупљен општим страхом, расулом и бежањем, услед чега је трпео још веће губитке. Али ако је непријатељ био чвршћи, изразито надмоћан и сигуран у повољан однос снага, он је обично после првог страха и изненађења прелазео у напад и под нашом ватром насумице јурио, испољавајући при судару нарочиту раздраженост и суровост. То је потврђено у многобројним ратним примерима, а може се протумачити тежњом човека за брзим радом у оваквим ситуацијама и појачаном психолошком потребом да осећање страха растера неком јачом **страшћу**. У случају надмоћности то је гнев који се каткад јавља само из бојазни да се због неактивности не изложи пропасти и погибији. Ако нападач нема осећаја надмоћности, онда се страх претвара у панику. То значи, да у случају сигурне и знатне надмоћности непријатеља треба рачунати да се при отварању ватре са блиских отстојања може створити само моментана забуна код нападача и да се непосредно после тога може очекивати снажан напад његових надмоћних снага које ће бити у стању да браниоца ангажују у борби прса у прса, што овоме никако није у интересу у маневарској одбрани.

Посматрајмо сада нападача који је изложен ватри браниоца са највећих отстојања. Он наступа обазриво, користи земљишне заклоне и избегава губитке док се налази на већим отстојањима, све до момента када ће бити у стању да одговори ватром свог оружја за блиско дејство. Али, приласком на блиска отстојања код нападача расте снага, узбуђење и колективни гнев, који се постепено развијају све до самог судара, када постижу врхунац. Због тога, по нашем мишљењу, на непријатеља треба отварати ватру са највећих отстојања, да бисмо успорили његово надирање и натерали га да се потпуно развије и систематски наступа, а затим да се повучемо пре решавајућег судара, тј. у тренутку кад смо га довели до његове највеће психичке напетости. Он ће тада ударити у празно и неће постићи оно што је намеравао. Због тога ће бити принуђен да поново пред другом линијом организује напад под сличним околностима као и пред првом линијом.

Најзад, само предузимање нападне акције ствара код нападача осећање надмоћности и снаге. Ако се ради о изразитој надмоћности, о каквој се заправо и ради када је бранилац принуђен да води маневарску одбрану, онда је тај осећај још више изражен. То су осећања која познаје сваки онај који је нападао. Зар се тај осећај може разбити једним изненађењем? Може доћи само до краткотрајног, а изузетно и до дужег колебања. Према томе, који је бољи метод да би се постигло оно што је у маневарској одбрани потребно, наиме, да се надмоћном нападачу нанесу што већи губици и да се добије што више у времену? По нашем мишљењу, и из психолошких разлога је оправданије да отпочнемо ватрено дејство са највећих отстојања и да држимо непријатеља под тачном и сталном ватром док не приђе на блиско отстојање и да се повучемо пре одлуке, него да га сачекамо на блиском отстојању и тиме ризикујемо да се његов удар свом снагом сручи на нас, без велике наде да ћемо се успешно извући из тако тесно успостављеног контакта са њим.

С друге стране, бранилац надокнађује своју бројну слабост коришћењем земљишта и што јачом и тачнијом ватром из свих оруђа, почев са највећих отстојања. А пошто је то добро позната истина, може ли се оправдати одрицање од ових предности само зато да би се постигло изненађење; да ли су предности које се придају изненађењу у сразмери са слабостима које смо изнели и, коначно, да ли можемо увек рачунати на изненађење, као на сталан чинилац у условима савремених средстава и начина извиђања? По нашем мишљењу, користи од дејства са највећих отстојања не могу се заменити изненађењем, чак ни онда кад би се оно практично могло остварити.

Средства за осматрање и уочавање циљева, као и справе за нишањење данас су тако усавршени да тачна и ефикасна ватра, нарочито у одбрани, може да произведе не само велико материјално већ и јако морално дејство на нападачеве трупе. С друге стране, тиме се храброст и решеност браниоца врло много уздижу и повећавају. Неоспорно је да ће тако тачна и убитачна ватра нанети велике губитке нападачу који се отворено креће и натерати га на обазриво кретање и губитак у времену. Ако се томе дода да су јединице у маневарској одбрани растресито распоређене и заштићене земљиштем и заклонима, онда је јасно да бранилац неће трпети тако осетне губитке (као што се тврди у чланку) и да ће моћи да испољи довољно упорности.

Изнанађење је заиста врло важан фактор у маневарској одбрани, које би требало да се остварује кроз целокупну активност браниоца, али не на оној основи како је то постављено у поменутом чланку. Изнанађење се остварује одредима за запречавање и прикривеним ватреним групама у претпољу, затим смелим и одлучним противнападима на појединим деловима фронта непосредно пред извлачење, ватреним противнападима или противприпремама, неприметним извлачењем са положаја, запречавањем, заседама, остављеним групама у непријатељској позадини, итд.

На основу напред изнетих чињеница, ако маневарска одбрана има задатак да створи потребно време и нанесе непријатељу што веће губитке, онда се то, по нашем мишљењу, може постићи ефикасно онда ако се, поред осталих мера, артиљериска, минобацачка и митраљеска ватра отварају са највећих отстојања, с тим да се по мери непријатељског приближавања постепено уведе у борбу сва ватрена средства браниоца. Подвлачимо и на овом месту да мислимо на маневарску одбрану здружених јединица. За мање јединице са специјалним задацима биће врло често користан и применљив метод, који су изнели писци у свом чланку. У тим случајевима ће наша борбена искуства бити драгоцене.

Што се тиче коришћења богатих и драгоцених искустава из нашег НОР потпуно се слажемо са мишљењем писаца, али под условима да им се заиста пронађе одговарајуће место. А за ово је потребно познавање објективне стварности и свих чинилаца дате ситуације, који су оправдавали примену оваквих или онаквих метода рада.
